

się coraz silniejsza i dotąd nie notowana współpraca nie tylko w zakresie wzajemnych stosunków, ale i w dziedzinie wspólnego rozwiązywania problemów historycznych. Wszystko to stwarza możliwość wspólnego występowania strony polskiej i czechosłowackiej na forum międzynarodowym.

(Przełożył z języka czeskiego
Tadeusz Seweryn Wróblewski)

J. Macurek

KONFERENCJA NAUKOWA W LIPSKU POŚWIĘCONA PROBLEMOM DEMOKRACJI I PODSTAWOWYCH PRAW OBYWATELSKICH

Dla uczczenia 20-lecia powstania Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec (SED) została zorganizowana przez Instytuty Prawa Państwowego Uniwersytetu M. Lutra w Halle oraz Uniwersytetu K. Marksa w Lipsku konferencja naukowa, która odbyła się w Lipsku w dniach 28 i 29 kwietnia 1966 r. Temat konferencji został sformułowany następująco: *Walka klasy robotniczej i jej partii o rozwój osobowości socjalistycznej oraz podstawowych praw i obowiązków obywateli państwa socjalistycznego*. Celem konferencji było wypracowanie nowych zadań dla nauki i praktyki w dziedzinie rozwoju osobowości i urzeczywistnienia podstawowych praw obywatelskich w NRD. Założeniem jej była również ocena państwowo-monopolistycznego systemu panowania w NRF, spowodowana głównie faktem przystąpienia przez rząd boński do całkowitej likwidacji resztek praw konstytucyjnych w Niemczech zachodnich, a także wypracowanie demokratycznej alternatywy dla obecnej sytuacji w NRF. W konferencji uczestniczyli prawnicy, przedstawiciele innych gałęzi nauk społecznych, działacze państwowi NRD oraz goście z państw socjalistycznych. Przedstawicielem Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu był dziekan Wydziału Prawa doc. dr Adam Łopatka.

W pierwszym dniu konferencji zostały wygłoszone dwa referaty, nad którymi łącznie przeprowadzono dyskusję. Referaty przedstawiały osiągnięcia NRD w dziedzinie praw obywatelskich oraz zakreślały dalsze perspektywy ich rozwoju w warunkach nowego etapu budownictwa socjalistycznego. Pierwszy referat: *Rozwój i umocnienie socjalistycznych, podstawowych praw obywatelskich — wyrazem twórczej, naukowej walki SED* opracował dr R. Hieblinger przy współudziale dr I. Hieblinger. W referacie autorzy wykazali, że rozwój i umocnienie podstawowych praw i obowiązków obywatelskich jest i był immanentną częścią składową kierownictwa SED w stosunku do wszystkich pracujących. Decydującym kryterium określającym treść i zakres tych praw i obowiązków jest program SED i inne dokumenty partyjne dotyczące aktualnego etapu nowego systemu planowania gospodarczego i systemu kierownictwa. Obecnie prawa te w NRD odzwierciedlają obiektywne prawidłowości przede wszystkim w tym sensie, że wskazują jak obywatele najbardziej efektywnie i z największym pożytkiem dla społeczeństwa mogą współuczestniczyć w realizacji zadań wynikających z procesu budowy socjalizmu. Dotychczasowy rozwój NRD, zdaniem autorów, doprowadził do rozwinięcia i utrwalenia realnych i gwarantowanych praw obywatelskich w takim zakresie, w jakim nigdy dotąd w historii narodu niemieckiego to nie występowało.

Dalsze perspektywy rozwojowe tych praw w NRD omawiał drugi z referatów, a mianowicie, wspólna praca prof. dra E. Poppe, prof. dra W. Büchner-Uhder i dra H. Schüsselera pt.: *Problemy i zadania przy badaniu i urzeczywistnianiu podstawowych praw i gwarantowanych obowiązków w Niemieckiej Republice Demokratycznej w warunkach budowy socjalizmu*.

Autorzy dokonali oceny stanu badań naukowych w dziedzinie socjalistycznych praw podstawowych i na tej podstawie postawili ważne teoretycznie i praktycznie problemy, które mogą być rozwiązane tylko w oparciu o dalsze badania naukowe w tej dziedzinie. Zakładając, że podstawowe prawa i obowiązki określają pozycję prawną obywatela w państwie socjalistycznym, autorzy stawiają następujące pytania: na czym polega organiczny związek między podstawowymi prawami i podstawowymi obowiązkami; na czym polegają różnice między nimi; jakie są kryteria tworzenia praw a jakie tworzenia obowiązków; podkreślili znaczenie ścisłego określania treści nie tylko praw, lecz również podstawowych obowiązków obywatelskich; jakie właściwości musi posiadać prawo lub obowiązek, aby można je uznać jako podstawowe i aby jako takie mogły określać w sposób zasadniczy stosunek obywateli do siebie oraz do socjalistycznej władzy państwowej; należy również przeprowadzić badania, czy dotychczasowe prawa podstawowe wystarczają, aby na osiągniętym obecnie stopniu rozwoju społecznego rzeczywiście ująć i określić wszystkie strony pozycji prawnej obywatela w państwie. Jeśli chodzi o ostatnią sprawę to autorzy stwierdzają, że nowe warunki społeczno-gospodarcze stanowią podstawę dla tworzenia nowych praw podstawowych. Nowe prawa to np. prawo obywateli do społecznego uznania osobistych osiągnięć; prawo do nienaruszalności własności osobistej; prawo do społecznego rozwoju społecznego rzeczywistości ująć i określić wszystkie strony pozycji prawnej obywatela w państwie. Jeśli chodzi o ostatnią sprawę to autorzy stwierdzają, że nowe warunki społeczno-gospodarcze stanowią podstawę dla tworzenia nowych praw podstawowych. Nowe prawa to np. prawo obywateli do społecznego uznania osobistych osiągnięć; prawo do nienaruszalności własności osobistej; prawo do społecznego rozwoju społecznego rzeczywistości ująć i określić wszystkie strony pozycji prawnej obywatela w państwie.

Nad referatami wygłoszonymi w pierwszym dniu konferencji rozwinęła się dyskusja, w której uczestniczyło wiele osób.

Doc. dr P. Friedrich z Lipska, podkreślił konieczność rozwinięcia dyskusji nad dialektyką obiektywnego i subiektywnego i nad znaczeniem tej problematyki dla formułowania podstawowych praw obywatelskich. Przedstawił on niektóre aspekty tej problematyki w związku z ustawą o młodzieży w NRD.

Dr L. Jelowik z Halle przedstawiła historyczny rozwój instytucji podstawowych praw obywatelskich, zwracając szczególną uwagę na to, że prawa obywatelskie zawarte w konstytucjach poszczególnych krajów w Niemczech w latach 1946—1947 posiadały antyfaszystowsko-demokratyczny charakter i były wyrazem suwerenności ludu.

Dr H. Bernd z Berlina zajął się w swym wystąpieniu problemem społecznych sprzeczności, które leżą u podstaw socjalistycznego systemu praw podstawowych, oraz zagadnieniem sposobu rozwiązania tych sprzeczności. Autor przeprowadził również rozważania na temat cech wspólnych oraz różnic między normami prawnymi i moralnymi, ze szczególnym zwróceniem uwagi na stosunek zachodzący między przymusem państwowym a obiektywnymi prawidłowościami rozwoju społeczeństwa. Rozważania te doprowadziły autora do wykazania niesłuszności pojęcia prawa pochodzącego od A. Wyszńskiego.

Dr H. Hinderer z Halle podkreślił wagę, jaką ma dla stanowienia prawa, oraz orzekania, sprecyzowanie i dostosowanie podstawowych praw i obowiązków obywatelskich w poszczególnych gałęziach prawa. Jego zdaniem, kodeks karny jest również ważnym dokumentem z dziedziny prawa państwowego.

Dr A. Winkler z Halle poddał analizie stosunek zachodzący między prawami podstawowymi, jako instytucją prawa państwowego a prawami podmiotowymi w dziedzinie prawa cywilnego.

Prof. dr G. Haney z Jeny omówił zagadnienie kontynuacji w rozwoju praw obywatelskich, szczególnie zaś stosunek praw socjalistycznych do praw o charakterze burżuazyjno-demokratycznym. Podkreślając nową jakość prawa socjalistycznego, wskazał on na pewne czynniki, które świadczą, że mamy tu do czynienia również z pewną kontynuacją pozytywnych wartości wywodzących się z praw burżuazyjno-demokratycznych.

Dr K. H. Steinbrecher z Halle omówił znaczenie, jakie posiada kontrola ludowa dla urzeczywistnienia podstawowych praw obywatelskich oraz dla realności ich gwarancji.

Doc. dr A. Łopata z Poznania podkreślając doniosłość naukową i polityczną tematu konferencji poddał analizie cechy wspólne socjalistycznych systemów podstawowych praw i obowiązków obywatelskich oraz ich tendencje rozwojowe. Przedstawił następnie rozwój historyczny tej instytucji w Polsce, podkreślając nową jakość praw obywatelskich w Polsce socjalistycznej, lecz jednocześnie wskazując na elementy, świadczące o kontynuacji i nawiązywaniu przez nas do praw burżuazyjno-demokratycznych Polski kapitalistycznej. Obecnie istniejący system podstawowych praw i obowiązków w Polsce, zawarty w Konstytucji PRL z 1952 r., wyraża ludową i socjalistyczną treść państwa polskiego i stanowi fundament dla praw i obowiązków zawartych w całym systemie obowiązującego prawa. Przedstawił również koncepcję klasyfikacji podstawowych praw obywatelskich, wyróżniając cztery ich grupy: prawa społeczno-gospodarcze, prawa kulturalno-wychowawcze, prawa polityczne i zasada równości wobec prawa oraz wolności obywatelskie. W oparciu o konkretne dane statystyczne, przedstawiony został zakres realizacji tych praw w praktyce oraz wskazane zostały czynniki, dzięki którym proces ich realizacji jest zabezpieczony. Osiągnięty obecnie wysoki stan rozwoju praw podstawowych w Polsce jest rezultatem pracy całego ludu oraz kierowniczej roli PZPR.

Dr F. Müller z Prokuratury Generalnej w Berlinie omówił problemy związane z ustawodawstwem karnym, dotyczącym ochrony własności oraz problem dalszego rozwoju nadzoru ogólnego prokuratury, jako czynnika koniecznego dla zabezpieczenia podstawowych praw obywateli.

Dr C. Hesse z Halle zajęła się udziałem organów społecznych w kierowaniu procesami ekonomicznymi. Przy ocenie tego udziału należy brać pod uwagę konkretne efekty, jakie on daje, a nie tylko sam fakt istnienia odpowiednich kolegiów.

W drugim dniu konferencji został wygłoszony referat, który opracowali prof. dr W. Menzel i dr E. Lieberam z Lipska, *Stan wyjątkowy i podstawowe prawa w państwowo-monopolistycznym systemie panowania Niemiec Zachodnich*.

Autorzy przedstawili aktualne problemy dotyczące praw podstawowych w NRF oraz zagrożenie, jakie dla nich stanowi dążenie rządu bońskiego do przeforsowania ustawodawstwa o stanie wyjątkowym. Referat wskazuje stopień zagrożenia praw obywatelskich przez to ustawodawstwo a jednocześnie przedstawia rozwiązania alternatywne w stosunku do polityki rządu bońskiego, które miałyby służyć ochronie, konstytucyjnemu zabezpieczeniu i rozbudowie praw podstawowych w NRF. Zagrożenie resztek praw obywatelskich w NRF w obecnej sytuacji wpływa z dwóch paralelnie występujących tendencji: z tendencji do wprowadzenia ustawodawstwa wyjątkowego oraz z dążenia do urzeczywistnienia koncepcji tzw. uformowanego społeczeństwa. Ustawodawstwo o stanie wyjątkowym jest środkiem urzeczywistnienia politycznego modelu „uformowanego społeczeństwa”. Koncepcja ta bowiem zmierza do wytworzenia „ogólnospołecznej świadomości”, dzięki której każdy obywatel zostanie wprężnięty całkowicie w państwowo-monopolistyczny system panowania monopolii zachodniemieckich. Ustawodawstwo stanu wyjątkowego, pozbawiające obywateli ochrony przewidzianej podstawowymi prawami obywatelskimi, jest optymalnym środkiem dla wyeliminowania opozycyjnych tendencji w społeczeństwie niemieckim wobec reakcyjnej polityki rządu.

Egzegeza aktów składających się na ustawodawstwo wyjątkowe w NRF prowadzi autorów do wniosku, że w wyniku ich uchwalenia ulegnie likwidacji bądź ograniczeniu szereg podstawowych praw obywatelskich zawartych w konstytucji NRF.

Autorzy referatu nie ograniczają się do egzegezy tekstów prawnych, składa-

jących się na ustawodawstwo wyjątkowe, lecz sygnalizują również pojawienie się nowych tendencji w burżuazyjnej teorii praw obywatelskich w NRF. Tradycyjne określenie praw obywatelskich jako praw broniących określonej sfery wolności nie jest już przydatne dla burżuazji zachodnioniemieckiej. Nowe koncepcje ujmuje prawa obywatelskie nie jako prawo do obrony przed państwem, lecz jako czynniki integrujące, przy pomocy których, zgodnie z koncepcją uformowanego społeczeństwa, wszystkie klasy i warstwy winny być zintegrowane w jednym państwowo-monopolistycznym systemie panowania. Tendencje te znalazły swój wyraz w pracach H. Krügera, a pomniejszanie znaczenia praw obywatelskich występuje również w pracach M. Freunda i innych uczonych zachodnioniemieckich. Ch. Bellstedt np. twierdzi, że NRF znajduje się trwale w szczególnego rodzaju stanie wyjątkowym, w rezultacie istniejącego zagrożenia komunistycznego. Powoduje to, jego zdaniem, że prawa podstawowe, obliczone na normalne stosunki w państwie, w tych warunkach nie mogą obowiązywać.

Reakcyjne tendencje w ustawodawstwie, które znajdują pewne oparcie wśród części naukowców zachodnioniemieckich stwarzających uzasadnienia dla tej polityki, napotykać jednak w samych Niemczech Zachodnich na poważny opór. W NRF istnieją poważne siły przeciwstawiające się likwidacji praw obywatelskich i tworzeniu totalitarnego państwa. W oparciu o te siły można stworzyć alternatywną politykę i alternatywną perspektywę rozwojową dla NRF.

Walka o alternatywny program winna sprowadzać się do obrony praw i swobód obywatelskich oraz ich gwarancji, zawartych w konstytucji NRF. Chociaż sama konstytucja bowiem nie stanowi idealnego tworu, to jednak jedno jest pewne: wykonypowane w ustawodawstwie o stanie wyjątkowym przejście do całkowicie totalitarnego porządku pozostaje w całkowitej sprzeczności w stosunku do ducha i litery konstytucji.

W NRF istnieją siły, które już podjęły walkę i na płaszczyźnie obrony konstytucji starają się stworzyć tamę dla reakcyjnej polityki rządu bońskiego. W pewnym stopniu tendencje takie reprezentuje SPD, która opowiada się za przestrzeżeniem konstytucji i od której ostatecznie zależeć będzie możliwość odrzucenia ustawodawstwa wyjątkowego przez *Bundestag*. Stanowisko SPD w tej sprawie nie jest konsekwentne, dlatego też NRF winna wpływać na kształtowanie postawy mas członkowskich i kierownictwa SPD w kierunku wzmocnienia ich opozycyjności wobec polityki likwidacji praw podstawowych. Postulat walki o realizację przepisów konstytucji o prawach podstawowych i ich gwarancjach zawarty jest również w programie DGB, największej organizacji klasy robotniczej w Niemczech Zachodnich. Wysuwa ona hasło walki o realizację „społecznego państwa prawnego”, w którym postulaty demokracji politycznej przeplatają się z żądaniami ekonomicznymi, godzącymi w pozycje monopoli. Również i przedstawiciele nauki zachodnioniemieckiej protestują przeciw wprowadzaniu ustawodawstwa wyjątkowego i likwidacji praw podstawowych, aczkolwiek uzasadnienia tej postawy jakie przytaczają, mogą budzić pewne wątpliwości. Należy również zwrócić uwagę na fakt, że w samej CDU istnieje opozycja wobec poczynań rządu w tej dziedzinie.

Alternatywny program, który siły te powinny realizować, aby faktycznie zwiększyć stopień demokratyzacji NRF, sprowadzić można do kilku punktów. Przede wszystkim należy nie dopuścić do uchwalenia szeregu aktów normatywnych składających się na ustawodawstwo stanu wyjątkowego; dążyć do pozbawienia mocy prawnej sprzecznych z konstytucją NRF, a już uchwalonych ustaw o stanie wyjątkowym; pozbawienie mocy prawnej całego szeregu przepisów skierowanych przeciw demokratycznym prawom a zawartych w różnorodnych obowiązujących ustawach; wprowadzić zakaz działania organizacji militarystycznych, faszystowskich i odwetowych; zalegalizowanie Komunistycznej Partii Niemiec i innych demokratycznych organizacji; demokratyczne przekształcenie parlamentów, organów

wykonawczych i sądownictwa; centralnym punktem alternatywnego programu winno być żądanie urzeczywistnienia i rozszerzenia prawa do współdecydowania pracowników w zakładach pracy. Realizacja tego programu może doprowadzić do zahamowania procesu ograniczania i likwidacji praw obywatelskich w NRF oraz może doprowadzić do przekształcenia pozornej demokracji w rzeczywistość.

Referat ten wywołał ożywioną dyskusję.

Dr K. H. Röder z Berlina zwrócił uwagę na próby polityków bońskich zmierzające do wykorzystania mechanizmu podporządkowania mas, jaki istnieje w sferze ekonomicznej, do zlikwidowania praw demokratycznych we wszystkich innych dziedzinach życia. Czynnikiem sprzyjającym temu dążeniu jest bardzo mała aktywność polityczna społeczeństwa zachodnioniemieckiego.

Dr R. Messner z Lipska stwierdził, że prawa człowieka muszą być ujmowane w określonym kontekście społecznym, który wpływa na ich treść. W NRF takim czynnikiem określającym jest to, że w aparacie wymiaru sprawiedliwości jest wielu faszystów. Poddał on również krytyce koncepcję „wyzwolenia” NRD, lansowaną w NRF, oraz jej teoretyczne uzasadnienie. Krytykował również rewizjonistyczne żądania wobec Polski i Czechosłowacji, oparte na spreparowanym przez nich „prawie do ojczyzny”. Odcinając się od tych roszczeń wykazał ich bezpodstawność i przedstawił rzeczywiste przyczyny wysiedlenia Niemców. „Prawo do ojczyzny” jest koncepcją wymyśloną, którą w NRF pragnie się ratować przez łączenie jej z prawem do samostanowienia oraz z prawami człowieka zawartymi w deklaracji ONZ.

Dr B. Kaden przedstawił proces stopniowego ograniczania praw demokratycznych w NRF. Wiąże się to z prześladowaniem obrońców tych praw i innych elementów postępowych. Poważne niebezpieczeństwo przedstawiają organizacje rewizjonistyczne cieszące się poparciem, również materialnym, rządu bońskiego. Wpływ tych organizacji widoczny jest w programach nauczania w szkołach, szczególnie jeśli chodzi o historię i geografii. Dla podtrzymywania niezadowolenia wśród przesiedleńców przetrzymuje się kilkadziesiąt tysięcy osób w obozach. Cała polityka rządu bońskiego jest przepojona rewizjonizmem, czego dowodem jest m. in. „pokojowa” nota Erharda.

Prof. dr H. Klenner z Berlina zajął się problemem związków jakie zachodzą między prawami i obowiązkami oraz wypowiedział się za koniecznością uzupełnienia katalogu podstawowych praw nowymi w miarę rozwoju procesu budowy socjalizmu w NRD. Mówiąc o gwarancjach praw zwrócił uwagę na to, że obok ogólnych winny zostać wypracowane gwarancje szczególne związane tylko z określonym prawem.

Prof. dr H. Klenner stwierdził, że NRD ma dużą rolę do spełnienia w obronie legalizmu w NRF. Aby tę rolę spełniać, nauka NRD musi szybciej reagować na to co się dzieje w NRF. Nie można ograniczać się do rejestrowania przejawów walki klasowej w NRF, lecz należy mieć wpływ na tę sytuację. Przy ocenie sytuacji w NRF trzeba różnicować poszczególne jej elementy. Należy widzieć siły społeczne, które mogą przeciwstawić się obecnym tendencjom rządu bońskiego. Trzeba np. starać się o zwycięstwo SPD, a jednocześnie o jej wychowanie, aby była bardziej postępową niż CDU. To samo dotyczy związków zawodowych, ruchu obrońców pokoju i in. Potrzeba dyferencjacji dotyczy również prawników zachodnioniemieckich w zależności od zajmowanego przez nich stanowiska w konkretnych sprawach. Również i w samej CDU są różne kierunki (np. Kościół ewangelicki). Globalna aprobata lub globalne potępienie, jako metoda politycznej oceny, jest z reguły szkodliwa.

Dr E. Borschberg z Lipska omówił prawno-karne aspekty likwidacji praw obywatelskich w NRF, szczególnie zaś ustawę o ochronie państwa. Omawia również przepisy dotyczące strajków, które mogą być traktowane jako zdrada państwa,

jeśli mają charakter polityczny. Aby strajk uznać za polityczny wystarczy jednak by udział w nim brał komunista lub też wskazanie przez strajkujących, że źródłem złej sytuacji ekonomicznej są zbrojenia. Dr. E. Borschberg omówił również ograniczanie wolności słowa w NRF przez stosowanie takich środków jak podsłuch telefoniczny, naruszanie tajności korespondencji itp. Celem ich jest zastraszenie społeczeństwa i przekształcenie obywateli w „milczących poddanych”.

Dr. E. Gottschling z Berlina omówił demokratyczną alternatywę dla NRF. Stwierdził on, że konstytucja NRF może być postawą zarówno dla reakcyjnej, jak i demokratycznej interpretacji. Zawiera ona szereg przepisów, na podstawie których można by np. upaństwić wielką własność. NRD winna starać się o realizację tych demokratycznych przepisów i popierać te siły w NRF, które dążą do ich urzeczywistnienia. W oparciu o te siły można nie dopuścić do tego, aby z konstytucją NRF stało się to, co z konstytucją weimarską. Konstytucja NRF nie jest doskonała, ale w okresie jej uchwalania wywarły na nią wpływ siły demokratyczne. Dlatego też można dziś postulować, aby elementem demokratycznej alternatywy dla NRF była walka o demokratyczną interpretację tej konstytucji i realizację jej przepisów w życiu.

Dyskusję nad referatami podsumował prof. dr W. Büchner-Uhder dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Halle. Stwierdził on, że konferencja była cennym wkładem w dziedzinie badań nad prawami podstawowymi, postulując jednocześnie konieczność wzmocnienia badań naukowych w tej dziedzinie. Szczególnie ważne jest podjęcie problematyki praw podstawowych w NRF. Ma to zarówno polityczne jak i naukowe znaczenie zwłaszcza obecnie, w warunkach zarysowującej się możliwości dialogu między *SED* i *SPD*.

Konferencja zarówno ze względu na tematykę, jak i na treść referatów i głosów dyskusyjnych ma znaczenie nie tylko dla NRD, ale i dla innych państw socjalistycznych. Z dużą satysfakcją należy podkreślić pryncypialność naukową i ideologiczną wszystkich wystąpień, a także ich internacjonalistyczny i zgodny z interesami Niemiec i Polski charakter. Wzorując się na tej konferencji, należałoby postulować, aby i w polskim prawoznawstwie zająć się szerzej sprawami podstawowych praw i obowiązków obywatelskich.

Adam Łopatka, Jerzy Nowaczyk

XIII SESJA POLSKO-NIEMIECKIEJ KOMISJI HISTORYCZNEJ W EISENACH

W ramach działalności Polsko-Niemieckiej Komisji Historycznej w dniach 24—25 V 1966 r. odbyła się w Eisenach (NRD) konferencja naukowa, poświęcona analizie problemów związanych z nacjonalizacją przemysłu w Polsce i w NRD.

Otwarcia konferencji dokonał przewodniczący Komisji ze strony niemieckiej prof. dr G. Schillfert. Ponieważ referaty zostały rozesłane uczestnikom przed otwarciem konferencji, przeto referenci ograniczyli się tylko do zaprezentowania głównych tez, podczas gdy większość czasu wypełniła dyskusja. Obradom przewodniczyli kolejno: prof. dr F. Ryszka i prof. dr G. Schillfert. W pierwszym dniu przed południem dyskutowano nad referatami:

- 1) Dr Jana Topińskiego (Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej) na temat *Prawne aspekty nacjonalizacji przemysłu w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*.
- 2) Prof. dr Waltraud Falk (dyrektor Instytutu Historii Gospodarczej przy Wydziale Nauk Gospodarczych Uniwersytetu im. Humboldta w Berlinie) pt. *Polityczne*,